

dr hab. Agnieszka Franków-Żelazny

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Małgorzaty Tęczyńskiej-Kęski
sporządzona w związku z przewodem doktorskim
w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej *dyrygentura*,
wszczętym 7 lipca 2014 roku przez
Radę Wydziału Twórczości, Interpretacji i Edukacji Muzycznej
Akademii Muzycznej w Krakowie

Podstawowe dane o Kandydacie

Pani mgr Małgorzata Tęczyńska-Kęska ukończyła z wyróżnieniem Akademię Muzyczną w Krakowie na Wydziale Twórczości, Interpretacji i Edukacji Muzycznej, gdzie zrealizowała dwie specjalności: Nauczanie przedmiotów teoretyczno-muzycznych oraz Prowadzenie zespołów wokalnych i wokально-instrumentalnych. Już w trakcie studiów pracowała w prywatnych ogniskach muzycznych jako nauczyciel rytmiki, zajęć umuzykalniających, fortepianu i skrzypiec. Po ukończeniu studiów rozpoczęła pracę w zawodzie dyrygenta prowadząc Chór *Pro Musica Camerata* w Państwowej Szkole Muzycznej I stopnia im. W. Żeleńskiego w Krakowie, kierując Orkiestrą Kameralną Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, a także pełniąc funkcję II dyrygenta Chóru Mieszanego *Educantus* tejże Uczelni. Działalność artystyczna, jaką przedstawiła Kandydatka to łącznie 47 koncertów w okresie od 10.05.2011r. do 3.07.2016r., z czego ponad połowa (24 koncerty) zrealizowana została w ciągu pół roku po wszczęciu przewodu. W tym czasie z Chórem *Pro Musica Camerata* zdobyła nagrody w trzech konkursach odbywających się na terenie Polski. Świadczy to o wyraźnej stopniowej intensyfikacji działalności mgr Małgorzaty Tęczyńskiej-Kęski. W swoim dorobku kandydatka posiada dwa wystąpienia podczas Międzynarodowych Konferencji Naukowych oraz jedną publikację w czasopiśmie *Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna*.

Ocena Pracy Doktorskiej

Na rozprawę doktorską mgr Małgorzaty Tęczyńskiej-Kęski zatytułowaną *Związki tradycji z nowoczesnością w twórczości chóralnej Erica Whitacre'a na przykładzie wybranych utworów. Problematyka wykonawcza chóru wirtualnego* składają się dwa elementy:

- dzieło artystyczne w postaci płyty CD,

- opis dzieła artystycznego w formie rozprawy pisemnej, której promotorem jest prof. dr hab. Adam Korzeniowski.

Program dzieła artystycznego tworzą wybrane utwory Erica Whitacre'a zarejestrowane podczas koncertu 21 lutego 2016 roku w Kościele św. Katarzyny Aleksandryjskiej i św. Małgorzaty w Krakowie oraz chór wirtualny nagrany studyjnie w komorze bezdechowej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Kompozycje zostały zrealizowane w różnych obsadach przez następujące zespoły: *Octava ensemble*, Chór *Pro Musica Camerata*, solistów oraz kwartet smyczkowy *Messages Quartet*. Dzieło w roli dyrygenta poprowadziła mgr Małgorzata Tęczyńska-Kęska w następującej kolejności i obsadzie:

1. *Alleluja* – *Octava ensemble*, Joanna Radziszewska – sopran solo, Sebastian Szumski – baryton solo
2. *Lux Aurumque* – *Pro Musica Camerata*
3. *Leonardo Dreams of His Flying Machine* – *Octava ensemble*, Joanna Radziszewska – sopran solo, Sylwia Olszyńska – sopran solo
4. *Fly to Paradise* z opery elektronicznej *Paradise Lost: Shadow and Wings* – chór wirtualny
5. *The Seal Lullaby* – *Pro Musica Camerata*, Gajusz Kęska – fortepian
6. *Five Hebrew Love Songs* – *Pro Musica Camerata*, *Messages Quartet*.

Pierwszy utwór *Alleluja* w interpretacji doktorantki zachował charakterystyczny dla siebie spokój. Dyrygentka pozostawiła czas niezbędny wszystkim ważnym współbrzmieniom, a bardzo pięknie wyprowadzając kulminację, a następnie ją rozwiązując udowodniła, że ma świadomość całości formy, co w wykonaniu tego utworu jest podstawową trudnością.

Lux aurumque wykonane zostało przez Chór *Pro Musica Camerata*. W pierwszej chwili nie udało się uniknąć porównania brzmienia obu zespołów, ale świadomość wieku, doświadczenia i umiejętności chóru szkoły muzycznej II stopnia, a jednocześnie bardzo piękne prowadzenie nastroju utworu i muzykalność zespołu spowodowały, że do końca koncertu nie miało znaczenia, który zespół stał na scenie.

Kompozycja *Leonardo Dreams of His Flying Machine* wykonana została przez dziesięcioosobowy zespół wokalny, solistę oraz trzyosobowy zespół perkusyjny. Niezwykle ciekawy i barwny utwór dyrygentka poprowadziła z wielką swobodą i precyzją, niezbędną przy tak częstych zmianach agogicznych i metrycznych. *Octava ensemble* brzmiał bardzo dobrze, choć na płycie mniej spójnie niż w akustycznych warunkach koncertu.

Kolejnym elementem dzieła artystycznego był chór wirtualny. Doktorantka podczas koncertu zaprezentowała efekty swojej pracy odtwarzając zarejestrowany w warunkach studyjnych chór wirtualny *Bliss/ Fly to Paradise* z musicalu *Paradise Lost Shadow and Wings*. Partie chóralne nagrane zostały przez 10 śpiewaków w tym samą doktorantkę, która także prowadziła całość „od pulpitu dyrygenckiego”. W pełni zsynchronizowane w czasie wykonanie charakteryzowała również bardzo dobra intonacja i spójność brzmienia, która przy niezależnym nagrywaniu każdego z głosów mogłaby stanowić problem.

Kolejne dwa utwory wykonał Chór *Pro Musica Camera*. *The Seal Lullaby* z towarzyszeniem fortepianu to piękny liryczny utwór, poprowadzony gestem dyrygenckim adekwatnym do nastroju utworu.

Podobnie rzecz się miała w przypadku *Pięciu Hebrajskich Pieśni Miłosnych*. Dyrygentka wydobyła zawarty w nich liryzm i przestrzenność dźwięku w wolnych tempach oraz pauzach. Również proporcje między kwartetem smyczkowym a chórem (19 osób) były dobre i pozwoliły wydobyć wszystkie ważne szczegóły zarówno w partii wokalne jak i instrumentalnej. Jedynym mankamentem dwóch ostatnich utworów było zbyt forsowne, nieadekwatne do nastroju utworów, brzmienie chóru w wyższych rejestrach przy większej dynamice. Zakładam jednak, że członkowie zespołu są na wstępnych etapach kształcenia, na którym śpiewanie otwartym rezonacyjnie dźwiękiem jest sprawą nadrzędną. Jednocześnie pragnę podkreślić, że wrażenie forsowności brzmienia odniosłam jedynie słuchając wykonania zarejestrowanego na płycie CD. Podczas wysłuchanego na żywo koncertu brzemienne zespołu nie było forsowne, a raczej pełne i ekspresyjne.

Z dziełem artystycznym związana jest pisemna praca doktorska zawierająca m.in. szczegółową analizę muzyczną i wykonawczą przedstawionych w dziele artystycznym, utworów Erica Whitacre'a ze szczególnym uwzględnieniem tradycyjnych środków kompozytorskich i wyrazowych oraz zestawienia ich z nowoczesnym podejściem do muzyki chóralnej. Ta niezwykle ciekawa dysertacja składa się z czterech rozdziałów uzupełnionych wstępem, zakończeniem, bibliografią oraz płytą CD z zarejestrowanym programem dzieła artystycznego.

W pierwszy rozdziale doktorantka omawia pojęcie tradycji. Podejmuje jednocześnie próbę zdefiniowania określenia tradycji muzycznej dotykając ważnych etapów historii muzyki i ich związku ze spuścizną poprzedzających je epok i stylów. Podsumowaniem tej krótkiej, ale niezwykle treściwej kompilacji jest podkreślenie ścisłego związku nowoczesności z tradycją, jako warunku akceptacji współczesnych dzieł przez wykonawców i odbiorców. Druga składowa pierwszego rozdziału dotyczy sztuki nowych mediów w kontekście stosunkowo nowego zjawiska jakim jest Chór Wirtualny. Autorka najwięcej uwagi poświęca trzem bezpośrednio związanym z nim nurtom: sztuce internetu (net art), telematyce i teleobecności, a także samemu zjawisku wirtualnego chóru, jego genezie oraz zasadom funkcjonowania.

Drugi rozdział w założeniu autorki jest nakreśleniem kontekstu stylów, technik kompozytorskich oraz języka muzycznego w chóralistyce w XX i XXI wieku. Znajduje się tu tabelaryczne zestawienie ośmiu kierunków/stylów muzycznych wraz z ich głównymi cechami i przedstawicielami. Znalazły się wśród nich: ekspresjonizm, dodekafonia/serializm, neoklasycyzm, duchowość/remitologizacja, szkoły narodowe, realizm/realizm socjalistyczny, sonoryzm i minimalizm/redukcjonizm. Bardzo wartościową częścią tego rozdziału jest przejrzyste zestawienie wybranych kompozytorów reprezentujących różne kraje, przedstawienie ich wybranych kompozycji i zaznaczenie, w jakim stopniu kompozytor nawiązuje do tradycji muzycznej, w jakim stopniu wykorzystuje nowe, często sobie charakterystyczne techniki kompozytorskie. W tym kontekście Autorka następnie przedstawia

twórczość chóralną Erica Whitacre'a wskazując na charakterystyczne cechy jego stylu na przykładach wybranych kompozycji.

Trzeci rozdział to szczegółowa analiza każdego z utworów składających się na dzieło artystyczne. Autorka niezwykle wnikliwie opisuje każdy z utworów skupiając się na różności formy i jej ewolucji, ze szczególnym uwzględnieniem analizy harmoniczej. Odnosi się także do miejsca wybranych utworów w twórczości kompozytora, a wreszcie analizuje język muzyczny każdej z kompozycji pod względem środków nowoczesnych. Doszukuje się także związków ze spuścizną poprzednich epok takich elementów jak melodyka, harmonika, rytmika, faktura, a także retoryka muzyczna.

Rozdział czwarty poświęcony jest utworowi *Bliss/Fly to Paradise*, przedostatniej części musicalu *Paradise Lost: Shadows and Wings*. Utwór ten jest czwartą odsłoną wirtualnego chóru, jaką zrealizował Eric Whitacre. Rozdział ten zawiera podstawowe informacje o utworze oraz szczegółowy opis przygotowań i realizacji wirtualnego chóru wraz z opisem napotkanych problemów technicznych (elektronicznych) i dyrygenckich. W podsumowaniu tego rozdziału doktorantka zastanawia się nad przyszłością tego typu technik w chóralistyce, wskazując na funkcjonujący z powodzeniem w Polsce projekt wirtualnego chóru autorstwa Jakuba Neske. Ten rozdział jest szczegółowym poradnikiem dla chcących podjąć się realizacji wirtualnego chóru.

Na uwagę zasługuje również dobór źródeł. Bibliografia składa się z 45 publikacji polskich i obcych autorów w tym druków zwartych oraz źródeł internetowych. Wszystkie zostały prawidłowo wykorzystane w treści. Strona formalna i językowa pracy nie budzi zastrzeżeń, chociaż autorka nie ustrzegła się błędów literowych i interpunkcyjnych, a także pewnych niekonsekwencji w odmianie nazwiska Whitacre (np. str. 36). Jednak w kontekście całej dysertacji mankamenty te nie wpłynęły na obniżenie jej wartości.

W opisie dzieła artystycznego wyczuwa się autentyczne zaangażowanie i rozległą wiedzę autorki z zakresu poruszanego tematu zarówno pod kątem filozoficznym jak i muzykologicznym. Szczególnie dużo uwagi doktorantka poświęca analizie formalnej i harmoniczej prezentowanych utworów. Zabrakło niestety niezwykle ważnego elementu analizy dzieła wokalnego jakim są tłumaczenia tekstów na język polski, tym bardziej, że autorka podkreśla, jak ważny dla kompozytora jest dobór tekstów, a sama rozdział trzeci kończy symbolicznym wskazaniem związków języka kompozytorskiego Erica Whitacre'a z retoryką barokową.

W prowadzeniu koncertu godna uwagi była niezwykle czytelna, estetyczna i skuteczna zarazem, technika manualna doktorantki, świadcząca o dużej świadomości dyrygenckiej. Tym bardziej zastanawia fakt, że jedynie w przypadku utworu wykonanego przez chór wirtualny – *Bliss/Fly to Paradise* – zawiera realizacyjne wskazówki dyrygenckich czy też chórmistrzowskich. Poszerzenie pracy o wskazówki jak w praktyce wykorzystać tak szczegółową analizę muzykologiczną każdego z utworów pozwoliłaby dysertacji stać się kompletnym poradnikiem wykonawstwa omówionych w niej utworów.

Znaczącym ułatwieniem dla czytelnika opisu dzieła artystycznego byłoby również umieszczenie informacji o miejscu i czasie, w którym dzieło zostało zarejestrowane, a także o wykonawcach poszczególnych utworów.

Kończąc, pragnę podkreślić mój podziw dla dojrzałości muzycznej i techniki dyrygenckiej mgr Małgorzat Tęczyńskiej-Kęski, ale także dla jej odwagi w wyborze

przedmiotu dzieła artystycznego. Utwory Erica Whitacre'a bowiem powszechnie traktowane są jako mniej wartościowe we współczesnej literaturze chóralnej. Pani Małgorzata Tęczyńska-Kęska z podziwu godną konsekwencją wykazała, że jest to muzyka niezwykle wartościowa, bogata w treści zarówno związane ze zdobyczami poprzednich epok, jak i wychodząca naprzeciw potrzebom dzisiejszego słuchacza. Opis dzieła artystycznego zawiera jeszcze jedną bardzo ważną zaletę. Autorka wykazała bowiem, że sposobem na przetrwanie idei wspólnego muzykowania w dzisiejszym świecie jest z jednej strony szacunek dla tradycji i korzystanie z jej zdobyczy, ale z drugiej komunikowanie się z człowiekiem współczesnym mu językiem. Idea ta jest uniwersalna, ponadczasowa i warta zastosowania również w innych dziedzinach muzyki i życia w ogóle.

Biorąc pod uwagę temat dzieła, jego przebieg i opis uznaję, że został on przez mgr Małgorzatę Tęczyńską-Kęskę zrealizowany w sposób kompletny i satysfakcjonujący, co pozwala na jego pozytywną ocenę merytoryczną, a zarówno dzieło artystyczne, jak i jego opis stanowią twórczy wkład w rozwój dyscypliny artystycznej: *dyrygentura*.

Konkluzja

Po zapoznaniu się z przedstawioną dokumentacją oraz rozprawą doktorską w postaci dzieła artystycznego i jego opisu, stwierdzam, że mgr Małgorzata Tęczyńska-Kęska zaprezentowała oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego, a także wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną i umiejętnościami umożliwiającymi samodzielną pracę dyrygenta. Tym samym, powołując się na art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*, wnioskuję do Rady Wydziału Twórczości, Interpretacji i Edukacji Muzycznej Akademii Muzycznej w Krakowie o nadanie mgr Małgorzacie Tęczyńskiej-Kęsce stopnia doktora sztuki w dziedzinie sztuk muzycznych, dyscyplinie artystycznej *dyrygentura*.

Agnieszka Franko-Zelazny
Wrocław, 8 marca 2014 r